

som Carl Henning Pedersen og Asger Jorn ligeledes blevet anerkendt.

I bogen fremlægger Troels Andersen kilderne til en forståelse af hans virksomhed. Hans forhold til læremesteren og venen Vilhelm Wanscher, til tidens åndelige strømninger, hans udenlandsrejser og de inspirationer han hentede her, hans omgang med tidens kunstnere. Han tegner billedet af en hårdtarbejdende kunstner, som forsøgte at forene klassiske europæiske traditioner med de moderne ideer hos malere som Gauguin, Cezanne og Van Gogh. Forfatteren lægger med denne bog endnu en alen til en støt voksende produktion om det 20. århundredes avantgarde. Den er bygget op på samme måde som den tidligere udkomne om Albert Gottschalk og er i sin form forbillig, en historisk velunderbygget dokumentation og fremlægning af en stor dansk kunstners virke, sat ind i en dansk og europæisk kultursammenhæng. Den er med sine omhyggelige kildehenvisninger og fuldstændige billedfortegnelse et nyttigt redskab at have i hænde. Et grundigt arbejde, resultat af flere forarbejder i artikelform, og præget af forfatterens evne til at skrive både på engageret og sober vis, med ægte kærlighed og respekt for det maleriske medie og med en seriøsitet og stædighed i formidlingen af en kunst, som er svært tilgængelig. Falder på et tørt sted.

Wivan Munk-Jørgensen

Axel Kjær Sørensen: *Danmark-Grønland i det 20. århundrede – en historisk oversigt*. (Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1983). 287 s., 98,50 kr.

Grønlands-interesserede må hilse det velkommen, at Axel Kjær Sørensen nu har udsendt sin oversigt over indevæ-

rende århundredes dansk-grønlandske historie. Indtil grønlænderne selv begynder at skrive deres egen historie – og får gennembrudt den sproglige barriere, der giver os et så dansk-centreret udsyn over begivenhederne – vil den her anmeldte fremstilling uden tvivl fremstå som det hidtil bedste forsøg på ikke alene en samlet oversigt over de dansk-grønlandske relationer, men også som den bedste moderne grønlands-historie.

Bogen har sin styrke i det grundige forskningsfundament, fremstillingen hviler på. For det første baserer AKS den på egne særdeles grundige arkivstudier, og for det andet støtter den sig til en række studenterspecialer, der hovedsagelig er skrevet ved Historisk Institut, Århus Universitet under forfatterens kyndige vejledning. Herved bringer den – et yderst prisværdigt initiativ – en række interessante forskningsresultater videre ud over en snæver kreds af universitetsfolk.

Som vel naturligt er, behandler forfatteren meget indgående sit eget primære forskningsfelt, »Nyordningen« 1950, der da også med rette fremhæves som et afgørende vendepunkt i Grønlands nyere historie. Derudover er bogen et forsøg på at give en oversigtsmæssig fremstilling af det dansk-grønlandske forhold frem til og med indførelsen af hjemmestyre i Grønland.

Bredden såvel tids- som emnemæssigt gør det sandsynligt, at fremstillingen ofte vil blive konsulteret som håndbog, når nyere grønlandsk historie er under granskning. Og i så henseende er bogen et nyttigt instrument. Ikke blot er den velforsynet med gode registre og fortegnelser til belysning af den politiske udvikling (lister over landsråds- og folketingsmedlemmer, ministre m.v.), men i en række tabeller og diagrammer – indflettet i teksten – er foretaget sammendrag af oplysning-

ger om sociale, erhvervsmæssige og økonomiske forhold, som man ellers ville være henvist til at indhente i et spredt og ofte lidet tilgængeligt kilde-materiale. Til dette skal så lægges, at pålideligheden af de bragte faktuelle oplysninger er meget høj. Faktisk har jeg kun bemærket to unøjagtigheder, der bør rettes. I diagrammet side 239 er Jørgen Chemnitz fejlagtigt opført som den ene kandidat ved Europaparlamentsvalget i 1979; Finn Lynges modkandidat var Jørgen Hertling. På side 240 er de danske partiers stilling-tagen til lovforslaget om hjemmestyre noget uigennemskueligt refereret; Fremskridtspartiet begrundede sin modstand med, at partiet fandt forslaget for vidtgående, mens VS gik imod med den modsatte opfattelse, nemlig at forslaget ikke gav noget reelt indhold i hjemmestyret. Endelig er jeg klar over, at bogproduktion er en ganske tidkrævende proces. Men den moderne teknik skulle nok tillade, at resultatet af en så vigtig begivenhed som den grønlandske EF-folkeafstemning, der blev afholdt i februar 1982, kunne i det mindste omtales (jfr. side 239).

Som jeg læser bogen, er fremstillingen båret af et vist mål af skepsis over for dette at tildele Grønland hjemmestyre. 1950'ernes og 1960'ernes politiske konstruktion med et grønlandsk landsråd uden egentlig partiopdeling og med mere begrænset og rådgivende status i lovgivningsprocessen vedrørende grønlandske anliggender omtales i vendinger, der lader ane, at forfatteren anser dette for noget af et ideal, ligesom bogens grundholdning er, at det er »de gode viljer«, der skal betragtes som nøglen til forståelse af, hvorledes dansk grønlandspolitik er blevet til. Når dette fremhæves her, er det ikke fordi jeg finder, at holdningen ikke er legitim. Men den har, mener jeg, visse konsekvenser for behandlingen af især

de sidste tre årtiers politiske udvikling. Punktvis forekommer den nemlig at afskære forfatteren fra mere nuancerede vurderinger. Et eksempel herpå er omtalen af det lille Inuit Ataqatigiit parti (som efter bogens færdiggørelse er sluttet sammen med Sulissartut Partiat og derefter er blevet »tungen på vægtskålen« i det i 1983 valgte Landsting). IA omtales (side 223) som et parti, der »har lagt sig på en venstrefløjsretorik« og synes at være støttet af det danske VS. »Støtten« herfra kan nu alene eftervises på verbalt plan; men hvad vigtigere er: rubriceringen af partiet afskærer forfatteren fra at analysere det som et parti, der forsøger at integrere etnisk-nationalistiske og marxistisk-leninistiske tankegange, og som med denne ideologi virker som en magnet på den helt unge generation af grøn-lændere, der er vokset op under moderniseringspolitikens ulykkeligste følger-virkninger; de videre perspektiver ligger her i, at den generation har oplevet hjemmestyrets hastige tilblivelses-proces og sandsynligvis præges af en ganske anden politisk utålmodighed end de tidligere generationer. Øjen-synlig har forfatteren ikke ønsket at gå dybere ind i den disharmoni (løsrivelses-aspektet), der skimtes svagt.

Desuden forekommer det mig, at forfatterens grundholdning hindrer ham i at overbevise læserne om kraften i de strømninger, gennem hvilke den i 1970 »unge« politikergeneration så hurtigt fik fodfæste i en ellers meget traditionelt indstillet vælgerbefolkning, hvor personkendskab og et personligt tillidsforhold mellem kandidat og vælger synes at have været afgørende. Udviklingen omtales, men man spørger uvilkårligt: hvorfor dette hastige opbrud i etablerede relationer?

Jeg er dog stadig enig med forfatteren i, at personvariablen i grønlandsk politisk sammenhæng betyder langt

mere i et sådant samfund, hvis politiske elite endnu i dag stadig kun omfatter få håndfulde personer med stor homogenitet i forudsætninger og et nært indbyrdes kendskab. Men jeg vil erklære mig forbeholden over for den gennemgående tendens i afsnittene, hvor den politiske historie behandles, til at hæfte udviklings- og påvirkningsprocesser i den grad på enkeltpersoner og deres individuelle motivation. Der foretages ikke en supplerende analyse af aktørerne som varetagere af funktioner i de respektive strukturer, ligesom AKS er særdeles utilbøjelig til at underkaste disse sidstnævntes indbyrdes magtrelationer en kulegravning. Måske gør forfatteren dette for at distancere sig fra den historieskrivning om tiden efter den formelle ophævelse af kolonistatus, som baserer sig på historisk-materialistiske tilgangsvinkler, og som opererer med en forståelse af det dansk-grønlandske forhold som neo-kolonialistisk eller imperialistisk. Synsmåden står forfatteren fjernt, og hans opgør med den er kort: på knap 1 side (side 167) afvises disse nyere betragtningmåders resultater – selv om det medgives, at synsvinklen rummer visse muligheder. Anmelderen indrømmer gerne, at analyserne som oftest endnu synes lidet overbevisende i deres empiriske fundering, men det forekommer mig evident, at AKS kunne have nået ganske spændende resultater ved at konfrontere sit enorme fond af viden med nogle af de problemstillinger, der fra historisk-materialistisk side er ført ind i Grønlandsdebatten. Hvad betød det f.eks. for de danske grønlandsbevillinger efter 1950, at en stor del af de økonomiske midler fra den danske statskasse synes at være vendt tilbage til dansk erhvervsliv? Eller betydningen af fraværet af et egentligt fagretligt system for udviklingen af en moderne fagbevægelse i Grønland?

Det spørger AKS ikke om, og her er det min pointe, at forfatteren kunne være nået frem til mere spændende forklaringer ved en mere nuanceret stillingtagen til problemstillinger og spørgsmål, alternative historiesyn lægger frem.

Indvendingerne optager uforholdsmæssig megen plads i denne anmeldelse, så lad mig trække hovedindtrykket frem: at man her har at gøre med et arbejde, der er et uhyre grundigt bidrag til den grønlandshistoriske litteratur.

Ove Johansen

Fritz W. Bistrup et al. (red.): *Mindeblade om Danmarks-ekspeditionen 1906-08*. (Det Grønlandske Selskabs Skrifter XXV. Publikationer om Østgrønland nr. 10, Kbh., 1983). 124 s.

Danmarks-ekspeditionen kortlagde det sidste ukendte hjørne af Nordøstgrønland og blev særlig dramatisk derved, at lederen Mylius-Erichsen samt Høeg Hagen og Jørgen Brønlund satte livet til. Brønlund blev fundet, men aldrig de to andre. I denne mindeudgave på 75-års-dagen for hjemkomsten den 23. august 1908 gives et rids af ekspeditionens forløb byggende på Achton Friis' store beretning fra 1909 og arkivalier på Arktisk Institut, Charlottenlund. Desuden gives der korte levnedsbeskrivelser af samtlige ekspeditionsdeltagere, hvor det for de mindre kendte af dem må have været noget af et detektivarbejde at finde deres videre skæbne.

Axel Kjær Sørensen